

Mariaus Katiliškio viešosios bibliotekos literatūriniam
konkursui

Edita Žurumskytė
Pasvalio Petro Vileišio gimnazijos
2f klasės mokinė

Esė

Pasvalys
2003

Edita Žurumskytė

Banalybių banalybė...

Esė

Nemoku parašyti. Nerandu tinkamų žodžių ir skyrybos ženklų. Tiesiog tai jaučiu. Tas banalus banalus pasaulis...

Neseniai prabėgo šv. Valentino diena – įsimylėjėlių šventė. Vitros ir visų pakampių kioskai pasipuošė raudonais balionėliais, vaikai (!) vaikščiojo ant žandų, rūbų ir visur, kur tik įmanoma, prisiklijavę blizgančias širdeles, turguje bobulės pardavinėjo balionus ir atvirukus su “I love you” užrašais. Taip pat kaip ir pernai. Kaip ir už pernai... Fui, fui, fui... Saldu, pigu ir taip banalu!..

Šiais laikais per visas radijo stotis kone visą laiką groja pigus, banalesnis už banalų, atseit, už širdies griebiantis pop’as. Ir kas svarbiausia – žmonės su malonumu tai klauso ir mėgaujasi. Paaugliams patinka girdėti nesuprasi – vyro ar mergos balsu traukiamas (dažnai visai nepataikant) šleikščiai saldžias dainas. Fui, fui, fui... Tuoj imsiu žiaugčioti. Nuvalkiota. Bjauru.

Rankutėmis susikibę dvylikamečiai eina kas antrame žingsnyje bučiuodamiesi. Žmogus kartais net susinepatogini... Juk jie dar vaikai! Vaikinas panelei (arba kaip dabar vis dažniau pasitaiko – ir vaikinui) kasdien kartoja “aš tave myliu” arba dar geriau – rašo tai sms žinutėse. Nebėra nuoširdumo. O jo taip norisi... Norisi tų nenusakomai jaudinančių virpuliukų, baikščių žvilgsnių... Jausmai darosi vis sausesni. Aš sutinku, kad galbūt ir sunku tai, ką jauti artimam žmogui – tikrą meilę, – išreikšti kitais žodžiais, bet argi gali tas tikras ir gilus jausmas kilti žmogų matant trečią kartą ar kas mėnesį vis kitam? Ne, ne, ne... Taip nebūna ir negali būti. Tai apgaudinėjimas!

Ei, žmonės, juk mes visi esame skirtingi, unikalūs ir vieninteliai! Kodėl nekuriate ir nemylite, kodėl sentimentalumą vaidinate, kodėl tik vėpsote ir susitaikote su tuo, ką krečia gyvenimas, kodėl nekovoja, kodėl prisitaikote prie visko, kodėl kartais būnate tokie buki?!..

Kokioj aplinkoj augs mūsų vaikai? Stebės gyvenimą stiklinėmis akimis, gyvens šia diena ar kaip bakterijos – egzistuos?.. Banalus žodžiai, banalios mintys, banalus darbas, vaidai, jausmai, banalios svajonės, banali meilė... Negi tai tęsis toliau? O gal dar blogiau – progresuos? Kodėl žmonės tingi, neieško savęs, vis kartoja ir kartoja tai, ką kažkada kažkas jau sukūrė? Sutinku, neverta iš naujo išradinėti dviratį, bet juk parodyti mylimajam, ką jauti galima ne tik... Kodėl aš čia aiškinu? Juk jei jau kas mane supranta, tai supranta ir be žodžių. Ir galiu džiaugtis, kad nors ir labai labai nedaug, bet yra mano bendraminčių. Man to užtenka. Aš laiminga.

Bet turbūt kone visi, skaitydami šią mano rašliavą, pamanyt: “Ak, sumanė mergaitė pamaištauti” ir su šypsena atsidus. Prašom. Suprantu, kad yra ir kitaip mąstančiųjų ir kad banalumą ir sausumą iš sielos išvyti sunku...

Aš noriu tikrumo. Man nereikia tuščiaavidurio žmogaus, kuris tingi užsiauginti save, kuris kaip kempinė priima ir sugeria viską, kas jį supa, kuris tik yra...

Man pikta. Banalus pasaulis mane nervina. O kartais sukelia tik nuoširdų gailestį ir... juoką. Bet aš džiaugiuosi, kad esu tokia, kokia esu. Tikra ir su jausmais. Be papildomo cukraus ir “bla bla bla” sindromo. Ir kad galiu tokį pat žmogų paimti už rankos, kad galime susišnekėti nepraverdami burnos. Kad vis dėlto dar yra tikrų, nesustabarėjusių ŽMONIŲ. Reikia to siekti. Kitaip daug kas prarandama...

Pop’as ir banalus pasaulis užkniso juodai!

Bandžiau parašyti tai, ką jaučiu. Be reikalo. Nesigavo. Ir turbūt manęs nesupras. Banalu, bet tai reikia tiesiog jausti.

Edita Žurumskytė

Pasiklydau

Esė

Už mūsų namo tvoros, palei upelį driekiasi tokio Petro Mačiuko sodyba.

Antrojo Pasaulinio Karo metais jis žudė žydus. 1941 m. birželį vokiečiams okupavus Lietuvą, ir čia buvo vykdomas žiaurus žydų holokaustas. Mūsų šalyje tuo metu buvo nužudyta apie du šimtus tūkstančių žydų. Prie šių niekuo nekaltų žmonių naikinimo prisidėjo ir mūsų kaimynas P. Mačiukas.

Bent jau taip teigė visi kaimo ir nemažai viso rajono žmonių. Oficialiai jo kaltė neįrodyta, bet žiaurumus ir terorą patyrusiems žmonėms rašliavos ir antspaudų nereikia. Jie tai tiesiog žinojo. Gal matė, gal tik iš kieno nors lūpų girdėjo, nežinau. P. Mačiukas buvo vadinamas "žydšaudžiu". Žmonės jį ignoravo, užgauliojo. Nuo pat mažens aš jaučiau kaimo žmonių neapykantą jam, todėl ir pati P. Mačiuko labai nemėgau ir bijojau.

Jis buvo jau senas žmogus. Perkopęs aštuntą dešimtį metų. Nežinau, ar todėl, kad jautėsi visų atstumtas ir šiame kaime, o gal ir visam pasauly, negalėdamas rasti sau vietos, jis buvo labai piktas ir kerštingas. Mano seneliai su šiuo kaimynu visą, jei taip galima pavadinti, pažinties laiką vykdė "šaltąjį karą". Jie nuodydavo vieni kitų vištas, mėtydavo per kits kito tvorą nudvėsusias žiurkes ir dar daug visokiausių panašių dalykų sugalvodavo. Nuo pat trejų metų visa tai mačiau ir aš. Būdamas dar visai mažas vaikas, jau sugebėjau P. Mačiuko nekęsti ir nuoširdžiai pritardavau senelių ir kaimo žmonių vykdomiems išsidirbinėjimams prieš "žydšaudį". Štai kokią įtaką man darė matomi ir jaučiami vieningi kitų veiksmai.

Šiandien ryte močiutei paskambino kaimynė. P. Mačiukas mirė. Na, maniau, dabar tai visi atsipūs ir gal net kokį baliuką surengs. Jau mačiau nuo pasvalietiško alaus ir lietuviškų vaisių girgždantį stalą... Taip, žmonės tikrai iš visos širdies to vyriškio nekentė. Gal todėl, kad jiems buvo gaila žydų, gal todėl, kad vokiečių okupacijos metais prarado tėvus, brolius, vyrus, gal todėl, kad jiems teko matyti tuos kraupius vaizdus ir tai įstrigo žmonių širdyse ilgam laikui. Jie matė, koks žiaurus ir bejausmis gali būti žmogus. Kiti gal apie tai tik girdėjo, o lietuviai tai patyrė.

P. Mačiuko nebėra. Jis mirė gražesne mirtimi nei dešimtys jo sušaudytų žydų, bet visgi mirė.

Nuėjusi į virtuvę pamačiau prie stalo rymančius senelius. Jie liūdėjo. Dieve mano, jie liūdėjo! Seneliai man liepė P. Mačiuką pagerbti tylos minute. Tylėjau. Tylėjau ilgiau nei minutę, ilgiau nei pusvalandį. Pasimečiau!

Pas mus netrukus susirinko kaimynai ir visi nusiminusiais veidais vaikštinėjo, o po to ėmė dalintis prisiminimais apie "žydšaudį". Kaimiečiai kalbėjo, kaip gaila (!), kad P. Mačiukas mirė, kaip sunku dabar bus jo našlei žmonai, koks jis buvo geras ir reikalingas... Eikit sau! Nieko nebesuprantu. Kaimo žmonės pamiršo, kad jo rankos suteptos krauju, net vaikų ir senelių krauju, kad jis mėtė dvokiančias žiurkpalaiques į mūsų kiemus. Negi žmonės pamiršo, kaip jo nekentė?! Dabar visi kalbėjo, kaip rūpėtingai P. Mačiukas rūpindavosi savo gyvuliais ir kaip sąžiningai vasarą pagrioviuose nupjaudavo žolę.

Aš pasiklydau. Nebežinau, ką man galvoti ir jausti. Dar ankstyvoje vaikystėje stebėdama aplinkinių priešišumą "žydšaudžiui", aš išmokau jį žeminti ir visą gyvenimą žiūrėjau į jį labai neigiamai. Dabar tie patys žmonės jo gedi. Po poros dienų jie verks prie P. Mačiuko karsto. Bet juk mes negalim taip greit pasikeisti!

Aš taip nemoku. Ir nenoriu to mokėti. Nenoriu apsimetinėti, vaidinti. Nors kartais ima atrodyti, kad kaimo žmonės visa tai jaučia net nuoširdžiai... Jau truputį užaugau ir, na, gal geriau jau taip lengvai nebeperimsiu visko iš aplinkinių – šį savaitgalį akių ašaromis nedrėkinsiu. Nereikia. Noriu tikrumo. Nesu bejausmė – man gaila, bet apie šį mirusįjį aš geriau "nieko" nei "gerai".

Namai

Esė

Namai... Tai toks šiltas, jaukus, širdžiai mielas žodis. Į jį telpa daug. Labai daug. Namai visų pirma yra vieta, kur gyvenu aš ir man brangūs žmonės. Namai – tai ir mūsų santykiai, bendravimas. Likimo blaškomam klajūnui jie yra užuovėja, šilumos ir pastovumo išsiilgusiai močiutei – ramybės salelė. Tai nepriekaištinga, taip žmogui brangi visuma.

Žmones išbarstė dangus. Mes esame mažytės jo dalelės. Visi kartu sudarome vieningą, nežemiškai įdomų tvarinį.

Namai yra dangus, kurį patys susikuriame, negalėdami pasiekti tikrojo. Mums visiems reikia ramybės, šilumos, nuoširdumo, pastovumo, saugumo, solidarumo ir supratimo. Visa tai telpa nedideliame, kvadratiniais metrais skaičiuojamame žemės lopinėlyje – namuose.

Nuostabu jausti, kad yra kažkas tikro, ko niekas neturi teisės atimti. Gera jaustis šeiminiuku, žinoti, kad viskas priklauso tik nuo tavęs. Man bene svarbiausias dalykas gyvenime yra meilė. Kai kas nors nuvilia, įskaudina, kai neleidžia pasiekti dangaus, kai tas nežemiškai įdomus tvarinys atsuka nugarą, širdy lieka vienintelis tikras jausmas – meilė namams. Ji neleidžia nuleisti rankų, kelia aukštyn.

Žmonės mėgsta keliauti. Mums patinka apžiūrinėti svečias šalis, kitų namus lyginti su savaisiais. Pastarieji visuomet geresni! Tačiau, oi, kaip malonu grįžti! Smagu peržengti šiltą slenkstį, kuris tarsi dalija erdvę į dvi dalis – tavo ir to nežemiškai įdomaus tvarinio namus. Žmogui, kad jis būtų laimingas, iš tiesų nereikia daug. Reikia maisto ir vandens, šilumos ir meilės. Reikia namų.

Vaikystėje aš gyvenau jaukiame pilkame name Sirupio gatvėje. Ten buvo mano namai, mano tvirtovė. Ten kiekvieno kambario duris puošė spalvoti stiklo vitražai. Juose buvo vaizduojami įvairiausi žmonės. Aš gyvenau kartu su jais. Kalbėdavau su nuostabiomis žuvytėmis, plaukiojusiomis didžiuliame akvariume. Jos buvo mano draugės. Priešais mano namą buvo kalniukas. Pasnigus su kiemo draugais kiauras dienas praleisdavome būtent ten. Dideliu greičiu, susikibus rankomis leistis žemyn, o po to griūnant kopti į viršų – nenusakomas malonumas. Mėgau pro virtuvės langą stebėti žmones, nerūpestingai varstyti kiemo vartelius ir klausytis, kaip jie girgžda, sėdėti ant net ir viduržemį man šiltos žalios tvorelės.

Tuose namuose aš pažinojau kiekvieną kampelį. Man brangios net dulkės, nusėdusios ant televizoriaus. Mylėjau savo mamą, tėtį, jo keptus bulvinius blynus... Tik dabar tai suprantu. Tada buvau paprasčiausiai maža laiminga mergaitė. Dabar žinau, kas vertė mane taip jaustis. O, jei tik būčiau mokėjusi viską taip vertinti tada, kai visa tai dar buvo... Dabar nebėra. Dabar mano jaukiame pilkame name Sirupio gatvėje gyvena ir jį savo namais vadina jau kiti žmonės. Praeinant pro šalį visuomet skaudžiai nudiegia širdį. Suprantu, kad taip negalima, bet aš ant tų žmonių pykstu. Jie pasisavino mano namus, jie manęs neatsiklausė juos myli!

Tiek to. Jaukus pilkas namas Sirupio gatvėje visuomet bus mano namai. Mano pirmieji namai:

Tik dabar turbūt

Taip aiškiai ir skausmingai

Pradedu suprast, kokia brangi per amžių amžius

Toji slenksčio paskutinė šiluma...

(E. Matuzevičius)

Karas

Esė

JAV užpuolė Iraką. Laukė laukė, mėnesių mėnesius tempė gumą, bet vis dėlto užpuolė. Nemažų susirėmimų, kaip kad karas Vietname ar kova su tuo pačiu Iraku dėl Kuveito išlaisvinimo, būta ir anksčiau, bet šiandien galiūnės JAV žmonės bijo labiau. Bijo ne jos ekonominės galios, o kraujo, bijo jos modernios karo technikos ir žiaurumo. Trečiasis pasaulinis karas? Ne, turbūt ne. Bet juk ne pavadinimas esmė. Vėl, kaip ir prieš pusšimtį metų, žmogus ims drebėti dėl savo laisvės, gyvybės, dėl savo vaikų ateities...

Ir dėl ko visa tai? Dėl supuvusių bestuburių liekanų, kurias dabar vadiname nafta, ar tik todėl, kad kažkas sumanė pažaisti ir iš arti pažiūrėti į kitus žmones? Bus daug žuvusių. Bus sužeistų, bus gedinčių, sugrius miestai, žmonės praras pasitikėjimą vieni kitais. Juk visokios sąjungos ir organizacijos sukurtos tam, kad užtikrintų taiką ir ramybę pasaulyje! Vieni tik iš to ir duoną tevalgo, dirba neva kitų labui... Ir štai kas iš viso to išėjo – šnipštas. Ir tik dėl to, kad kažkas panorio žaidime būti marionečių karaliumi...

Šį ryt broliukas manęs paklausė, kodėl ta mergaitė televizoriaus ekrane taip graudžiai verkė, kodėl ji buvo be batukų... Pasimečiau. Aš pati nežinau, kodėl taip yra? Ir neturiu ko paklausti. Žmogus žiaurus. Ir labai protingas. Jis kuria sudėtingiausius ginklus, išleidžia krūvas pinigų tam, kad galėtų žudyti kitus...

Man patinka stebėti smėlio dėžėje žaidžiančius vaikus. Jie krykštuoja, dalinasi vieni kitų žaislais, kartais nuo karto pasipeša. Bet jie susitaiko. Jie suraukia mažas savo kaktytes, nusišuka, o po to vėl kartu laksto aplink medžius, nes pamiršta. Arba tiesiog žino, kad supykti negerai, taip neįdomu, nes vienam bėgti medžių tuneliu liūdnoka. Reikia kitų. Vaikai pykti nemoka. Ir aš nemokėjau. Ir jie, žudantieji, nemokejo. Kaip ir mano broliuko draugai jie kadaise žaidė smėlio dėžėse, raukydavo mažas kaktytes... Vaikai užaugo. Vaikai tapo žiaurus.

Man dar ir dabar patinka žaisti. Daryti ką nors savo malonumui, daryti tik todėl, kad tai suteikia džiaugsmo. Neįpareigojantys, nieko, nebent tik tai, kad draugai man taps dar artimesni, nereiškiantys išsidirbinėjimai ir nusišnekinėjimai padeda atsipalaiduoti, į aplinką pažvelgti su šypsena lūpytėse. Štai kokie turi būti žaidimai. Ir man jie patinka. Manau, patinka visiems. Nuoširdumas ir abipusis pasitikėjimas juose būtini. Taip jau yra ir to keisti nereikia.

Nuolatinis skubėjimas, įtampa, nežinomybė, kaukės dabar mane lydi vos ne kiekviename žingsnyje. Bet gi tam ir yra gyvenimas – kad galėtum tai įveikti, nusišypsoti ir pasakyti “aš laimėjau”. Kad galėtum pajusti, kokia saldi, kad ją kur balti arimai, ta pergalė. Pergalė kovoje su kasdienybės šiukšlėmis.

Man reikia šuniuko. Aš noriu žaisti. Aš noriu jaustis šeiminike ir kartu drauge. Noriu ką nors sukurti. O po to sugriauti. Nes aš šeiminkė...

Jeį žudo. Jie nekuria, bet sugriauna. Jie irgi nori žaisti, bet kiti jų nepriima į savo smėlio dėžę, nes žudančiųjų bijo. O žaidime juk daroma tik tai, kas suteikia džiaugsmo... Buvimas šalia tų, kurie nemoka dalintis žaislais, pamiršti, kad supyko, kurie atsisako tau padėti išsipurti smėlį iš plaukų, kuriais negali pasitikėti, džiaugsmo nesuteikia. Tačiau žudantieji irgi nori žaisti... Todėl jie tai ima daryti praliedami kraują, vadovaudamiesi principu “jei tai yra ne mūsų, tai, vadinasi, nebus ir jūsų”. Jie nemoka žaisti. Jie nemoka kovoti su kasdienybės šiukšlėmis ir žudydami kitus bando pajusti tą saldų pergalės skonį. Jie praranda žvelgimo į aplinką su šypsena lūpytėse teikiamą džiaugsmą. Jie bando tai atpirkti. Jie žudo. Jų žaidimai suteikia skausmo kitiems. Reikia jų gailėtis. Nes jie nemoka. Arba jų nekęsti. Nes jie skaudina.

Edita Žurumskytė

Juodai baltas pirmadienis

Esė

Aš nemėgstu pirmadienio ryto. Man išvis nepatinka ta diena, kai po vėjavaikiškai praleisto savaitgalio tenka grįžti į kažkokias, neva visuomenei priimtinas vėžes. Suprantu, kad tai pradžia, savaitės pradžia – kiekvienas mintyse pagal abėcėlę rikiuoja darbus, viltis... Bet aš vis vien nemėgstu pirmadienio.

Prieš dešimt metų senelis man padarė medinius karolius. Gal nuskambės neįtikinamai, bet jie skleidžia šilumą, tikrą šilumą. O kadangi man visuomet šalta... Nuostabiausia pirmadienį praleisti su mediniais karoliais ant nuogos odos ir... meškerykočiu rankose! Tuomet ta sunkioji savaitės diena truputį praskaidrėja. Gera jausti medienos ir senelio rankų šilumą ant kaklo, stebėti vėjo virpinamą plūdę. Opa! Ištraukiau. Na ir kas, kad tai dar beveik mailius, arba, kaip žvejai sako, – “žibčikas”, bet visgi sugavau. Ir pirmadienis nebe toks nemielas.

Sėdžiu ant drėgnų laiptų. Karoliai šildo. Jie iš medžio. Tokio pat, į kurį atsirėmusi šiandien pusę dienos pratupėjau. Kada nors ir jis, dabar žaliuojantis lauko viršininkas, virs karoliais. Paukščiai ir mediengrauziai vabalai neteks namų, bet užtat kažkieno kūną šildys medienos rutuliukai.

...Žiūriu į katina, taršantį mano sugautą “žibčiką”. Jis aštriais dantimis bado žuvies žvynuotą, dar spurdantį kūną. “Žibčikui” skauda, jo tėvai upėje gedi. Bet užtat mano Micius patenkintas.

Žinoma, galima į savo ir kitų galvas, mintis priberti cukraus, bet tikrovė rūgštoka, ir nieko jau čia nepadarysi – norint gauti, reikia atimti, norint kurti, reikia naikinti.

Žinojimas

Esė

Ir pagaliau per miškus ir žydinčias pievas (kaip senuose sovietiniuose filmukuose) atšuoliavo dar viena, taip laukta vasara. Lygiai tokia pat kaip prieš dešimt metų. Oi, ne, ne tokia pat – juk niekas niekad nesikartoja, bet labai panaši į ankstyvos mano vaikystės vasarą.

Tą prieš dešimt metų buvusį birželį mano mylimoji katytė Pilkutė atsivedė penkis kačiukus. Palikuonių ji susilaukdavo kiekvieną vasarą, bet kažkodėl tą sykį maži pūkuoti kamuoliukai mane džiugino ir rūpėjo labiausiai. Tačiau vėlgi, kaip ir kiekvieną vasarą, jų buvo per daug. Senelis vėl sakė: “Mes tiek auginti negalėsime.” Skubėjau glostyti ir myluoti kačiukus, nes žinojau, kad po poros dienų senelis juos išneš į prie upės gyvenančių žmonių sodybą – jie turi kačių fermą.

Maždaug prieš penkerius metus sužinojau, kad prie upės niekas negyvena... O mano kačiukai, daug kačiukų, ne tik kačiukų, ne tik mano kačiukų gyvena upėje...

Praeitą savaitę Pilkutės akys ne lygiai taip pat kaip prieš dešimt metų, bet labai panašiai vėl spindėjo katiniškos motinystės džiaugsmu... Jų buvo keturi. Vakar, kaip ir kiekvieną vasarą, atsisveikinau su kačiukais ir parašiau prie upės gyvenantiems žmonėms jų vardus... Su šypsena (!) akimis palydėjau nužingsniuojantį senelį...

Aš žinau, bet žinoti nenoriu. Aš žinau, kad senelis irgi žino, kad žinau, bet nenoriu, kad jis žinotų. Noriu kaip žydras hipopotamas senuose sovietiniuose filmukuose skraidyt ir šypsotis, skraidyt ir matyti tik saulę, skraidyt ir nežinoti to, dėl ko kartais skauda... Ir dar aš žinau, kad reikia susitaikyti su tuo, ką žinai, tuo džiaugtis ir didžiuotis, priimti tiesą tokia, kokia jau ji yra... Žinau...

Seneli, kodėl man niekad nesakei, kad nereikia bijoti to, ką žinai?..